

**2003 წლის ერაყის ინტერვენციის ძირითადი მიზეზები და 9/11-ის
ტერორისტული აქტის როლი მის მიმდინარეობაში**

მარიამ ნიგურიანი

თეკლა აბჯანდაძე

საერთაშორისო ურთიერთობების საბაკალავრო პროგრამა

სოციალურ და პოლიტიკურ მეცნიერებათა ფაკულტეტი

ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი

Email: tekla.abjandadze016@sps.tsu.edu.ge

mariam.niguriani065@sps.tsu.edu.ge

აბსტრაქტი

მოცემული თემა შეირჩა მისი აქტუალურობიდან გამომდინარე, რამეთუ იგი მოიცავს 21-ე საუკუნის დასაწყისის უმნიშვნელოვანეს მოვლენებს, რომლებმაც მნიშვნელოვნად შეცვალა საერთაშორისო დღის წესრიგი.

მოცემული სტატია მიზნად ისახავს განსაზღვროს და გააანალიზოს, თუ რა მიზეზებმა განაპირობეს 2003 წელს ამერიკის შეერთებული შტატების პოლიტიკა ერაყის მიმართ და რა ადგილი უჭირავს 2001 წლის 11 სექტემბრის ტერორისტულ აქტს აღნიშნული ინტერვენციის განხორციელებაში. გარდა ამისა, ნაშრომის მიზანია შეაფასოს ერაყისა და აშშ-ს ურთიერთობა ინტერვენციამდე და მის შემდგომ და ასევე ასახოს პოსტინტერვენციული მდგომარეობა ერაყში. სტატიის უმთავრესი მიზანია პასუხი გაეცეს საკვლევ კითხვას - 9/11 ის ტერორისტული აქტის გარდა, რა ძირითადმა მიზეზებმა განაპირობეს 2003 წელს ამერიკის შეერთებული შტატების მიერ განხორციელებული ინტერვენცია ერაყში?

სტატიის შესავალ ნაწილში საუბარია 2003 წელს ერაყში განვითარებულ მოვლენებზე, ასევე მიმოხილულია 9/11-ის ტერაქტის ზოგადი მნიშვნელობა და მისი სიმწვავე. ძირითადი ნაწილი ეთმობა, აშშ-ს მიერ ერაყში ინტერვენციის ხელშემწყობი ფაქტორების განხილვას და 2003 წლის ამ მოვლენებსა და 9/11-ის ტერაქტს შორის კავშირების აღმოჩენას. ნაშრომის შემდგომ ნაწილებში გაცხადებულია ის ფარული მიზნები, რომელიც აშშ-ს ამოძრავებდა ომის დროს.

საბოლოოდ, კვლევის ამოცანაა გამოიკვლიოს 9/11-ის გვერდით არსებული მიზეზები, რომლებმაც შესაძლოა გადამწყვეტი მნიშვნელობაც კი იქონიეს მოცემული ინტერვენციის განხორციელებაში.

საკვანძო სიტყვები: 2003 წლის ერაყის ინტერვენცია, 9/11-ის ტერაქტი, აშშ-ს საგარეო პოლიტიკა, ტერორიზმის გავლენა, სადამ-ჰუსეინი, ერაყის საგარეო პოლიტიკა, ბრძოლა ნავთობისთვის.

შესავალი

საერთაშორისო პოლიტიკის ისტორიაში ბოლო ათწლეულების მანძილზე არაერთი მნიშვნელოვანი და გარდამტეხი მოვლენა მომხდარა, რომელთაგანაც ერთ-ერთი უმნიშვნელოვანესია 2003 წელს აშშ-ს მიერ განხორციელებული ინტერვენცია ერაყში. ამერიკის შეერთებულ შტატებს, როგორც ზე-სახელმწიფოს, დიდი ადგილი უჭირავს საერთაშორისო სისტემის ფორმირების პროცესში. ამიტომაც, მის მიერ გადადგმული თითოეული ნაბიჯი საგარეო პოლიტიკის განხორციელებისას, ყოველთვის დიდი რეზონანსის გამომწვევია და მნიშვნელოვნად ცვლის ძალთა ბალანსს როგორც რეგიონული, ისე გლობალური მასშტაბით. სტატიაში განხილული თემა კი, აშშ-ს ავტორიტეტისა და ძლიერების დამადასტურებელი ერთ-ერთი თვალსაჩინო მაგალითია. 2003 წლის 19 მარტს აშშ-ს პრეზიდენტის, ჯორჯ ბუშის გადაწვეტილებით, ამერიკის სამხედრო შენაერთები შეიჭრნენ ერაყში, რომლის სათავეშიც სადამ ჰუსეინი იდგა. მიუხედავად გაეროს მკაცრი უარისა, ამერიკელი სამხედროები მაინც აღმოჩნდნენ ერაყის ტერიტორიაზე აშშ-ს მოკავშირე, დიდი ბრიტანეთის მხარდაჭერით. უნდა აღინიშნოს, რომ ამერიკულ-ბრიტანული არმია საკმაოდ ძლიერი იყო ერაყის არმიასთან შედარებით, ამიტომაც მათ მარტივად, სულ რაღაც ერთი თვის ინტერვალში შეძლეს სადამ ჰუსეინის არმიის დამარცხება და ერაყის დედაქალაქის, ბაღდადის აღებაც მოახერხეს. აშშ-ს ამგვარმა ქმედებებმა ერაყი სერიოზულ ქაოსში გაახვია (კაჭარავა, 2018). მიუხედავად იმისა, რომ აშშ სულ მოკლე ხანში მთლიანად აკონტროლებდა ერაყს, ეს ინტერვენცია გახდა ნათელი მაგალითი იმისა, თუ როგორ შეიძლება „მოიგო ომი, მაგრამ წააგო მშვიდობა“ (კიკალიშვილი, 2015).

2001 წლის 11 სექტემბერს განხორციელებული ტერორისტული აქტი აღმოჩნდა ერთ-ერთი გარდამტეხი თარიღი ამერიკის როგორც საშინაო, ისე საგარეო პოლიტიკის წარმართვისას. მოვლენის სისასტიკიდან გამომდინარე, ისტორიაში პირველად ამოქმედდა ნატოს მეხუთე მუხლი, რომელიც გულისხმობს კოლექტიური თავდაცვის

პრინციპს მაშინ, როდესაც თავდასხმა ერთ მოკავშირეზე ითვლება თავდასხმად მთელს კოალიციაზე (NATO, 2019). ამ მოვლენების დროს, აშშ-ს პრეზიდენტი იყო ჯორჯ ბუში, მან საქმის ეფექტური გამოძიება და საჭირო ზომების მიღება მოსთხოვა ყველა მაღალჩინოსანს. ამ ტერორისტული აქტის შედეგად, „ალ-ქაიდა“ და მისი ლიდერი ბინლადენი კი ამერიკის ფედერალური ბიუროს უმთავრეს სამიზნედ იქცა. ეს მოვლენა აშშ-ს საგარეო პოლიტიკაზეც საგრძნობლად აისახა, რამეთუ ამერიკამ გაზარდა ინტერვენცია საგარეო ომებში, ჩადო უფრო მეტი ძალისხმევა თავდაცვის გაძლიერებაში და მოახდინა ტერორიზმის ხელახალი განსაზღვრება - უწოდა მას „ახალი მტერი“ (Jones, 2019). სწორედ ამ მოვლენამ დაუდო შემდგომში სათავე ამერიკის შეერთებული შტატების ხისტ საგარეო პოლიტიკას ახლო აღმოსავლეთში და მათ შორის ერაყში.

შესაძლოა მკითხველს გაუჩნდეს კითხვა, თუ რა კავშირშია ეს ორი უმნიშვნელოვანესი საერთაშორისო მოვლენა ერთმანეთთან. ნაშრომის შემდგომ ნაწილებში, განხილულ იქნება, თუ რა მნიშვნელობა ჰქონდა აშშ-სთვის 9/11-ის ტერორისტულ აქტს 2003 წლის ერაყში ინტერვენციის რეალური მიზნების შესანიღბად.

მეთოდოლოგია

აღნიშნულ სტატიაზე მუშაობისას ძირითადად გამოყენებულ იქნა თვისებრივი კვლევის მეთოდები, კერძოდ „სამაგიდო კვლევა“. იმისთვის, რომ პასუხი გავცეთ საკვლევ კითხვას- 9/11 ის ტერორისტული აქტის გარდა, რა ძირითადმა მიზეზებმა განაპირობეს 2003 წელს ამერიკის შეერთებული შტატების მიერ განხორციელებული ინტერვენცია ერაყში? - ნაშრომში გამოვიყენეთ სხვადასხვა სტატიები, კვლევები თუ წიგნები, რომლებიც ეყრდნობა მეცნიერთა, ანალიტიკოსთა და პოლიტიკის მეცნიერთა შეფასებას აღნიშნულ საკითხთან დაკავშირებით. ამასთან, ნაშრომში განხილულია ისეთი პირველადი წყაროები, როგორებიცაა სახელმწიფო დოკუმენტები, პოლიტიკოსთა გამოსვლები, ინტერვიუები და ა.შ.

ლიტერატურის მიმოხილვა

11 სექტემბრის ტერაქტი გარდამტეხი მოვლენა იყო აშშ-ს ისტორიაში. კერძოდ, ამ დღეს 19-მა ტერორისტმა გაიტაცა 4 ამერიკული ავიალაინერი. მათგან ორი, ნიუ-იორკში მდებარე მსოფლიო სავაჭრო ცენტრის ტყუპ ნაგებობებს 11 სექტემბრის დილას შეეჯახა. თუმცა, ეს ყველაფერი არ აღმოჩნდა და რამდენიმე წუთში თვითმკვლელმა ტერორისტებმა თავდასხმა განახორციელეს პენტაგონის შენობაზე ვაშინგტონში. გარდა ამისა, იგეგმებოდა თეთრი სახლის ან კაპიტოლიუმის განადგურებაც, თუმცა ეს იერიში კრახით დასრულდა და მეოთხე ავიალაინერი პენსილვანიის შტატში ჩამოვარდა. ეს ტერაქტი დაგეგმილი იყო ტერორისტული ორგანიზაცია „ალ-ქაიდას“ ლიდერის, ოსამა ბინლადენის მიერ და მან ჯამში 2977 ადამიანი იმსხვერპლა (CNN, 2019). ამ მოვლენამ მნიშვნელოვანწილად შეცვალა ამერიკელი ხალხის მსოფლმხედველობა და გადააფასა მათი ღირებულებები. მან ტერორიზმი გლობალურ გამოწვევად შერაცხა და მრავალ ქვეყანას უბიძგა მის წინააღმდეგ საბრძოლველად. ტერორიზმის წინააღმდეგ ბრძოლას კი აშშ ჩაუდგა სათავეში. ამ მიზნით, მან მნიშვნელოვანი ნაბიჯები გადადგა საგარეო თუ საშინაო პოლიტიკის განხორციელებისას. ამერიკის პრეზიდენტმა ბუშმა აშშ-ს წინაშე არსებულ გამოწვევებს ეფექტურად უპასუხა. ტერაქტიდან 9 დღეში, მან განაცხადა: „ახლა ნებისმიერ ერს, ყველა რეგიონში გადაწყვეტილება აქვს მისაღები: ამ ბრძოლაში თქვენ ხართ ჩვენთან, ან ტერორისტებთან ერთად.“ ამ ფრაზით ბუშმა ხაზი გაუსვა, მდგომარეობის სიმწვავეს და ღიად გამოხატა ტერორიზმის წინააღმდეგ ომში ჩაბმის გარდაუვალობა (Jones, 2019). სწორედ, ამგვარი პოლიტიკის გამოვლინება იყო მის მიერ მიღებული „ბუშის დოქტრინა“. ეს უკანასკნელი მოიცავდა ოთხ ძირითად ნაწილს: სახელმწიფოს შიდაპოლიტიკური რეჟიმის მნიშვნელობას საგარეო პოლიტიკის განსაზღვრისას; საფრთხეების სწორად აღქმას, რომელთა დამარცხებაც შესაძლებელი იქნება ხისტი და ენერგიული პოლიტიკით, განსაკუთრებით კი პრევენციული ომებით; საჭიროების შემთხვევაში ცალმხრივად მოქმედებას; მშვიდობისა და სტაბილურობის შესახებ ფუნდამენტური აზრის მოთხოვნას, აშშ-მ

მტკიცედ დაიცვას საკუთარი პირველობა მსოფლიო პოლიტიკაში. ბუში თვლიდა, რომ ტერორისტები იყვნენ ფანატიკოსები და არ გააჩნდათ ისეთი ღირებულებები, რაც მათ შეაჩერებდა. სწორედ იმის გამო, რომ თავდაცვითი პოლიტიკა ტერორისტების წინააღმდეგ, სავარაუდოდ, არაეფექტური იქნებოდა, ამერიკის შეერთებული შტატები უნდა ყოფილიყო მზად პრევენციული ომების განსახორციელებლად. ბუშმა 2002 წლის 1 ივნისს განაცხადა, რომ ამერიკის მტრები ფლობდნენ მასობრივი განადგურების იარაღს. ასეთი გაიძვერა ქვეყნებისათვის აღნიშნული იარაღი წარმოადგენდა დაშინებისა და ძალადობის მექანიზმს მეზობელი სახელმწიფოების წინააღმდეგ და მათ ეს იარაღი ესახებოდათ საუკეთესო საშუალებად აშშ-ზე უპირატესობის მოსაპოვებლად (Jervis, 2003). მოცემული დოქტრინა და მისი პუნქტები ხსნის ბუშის ქმედებებს როგორც ავღანეთთან, ასევე ერაყთან მიმართებაში.

9/11-ის ტერაქტის შემდგომ, აშშ-ს პოლიტიკა მიზნად ისახავდა თავდასხმითი ლიბერალიზმის მეშვეობით ტირანული რეჟიმების დემოკრატიით ჩანაცვლებას. ეს პრაქტიკა ძირითადად ახლო აღმოსავლეთის რეგიონში ხორციელდებოდა, იქ საიდანაც 9/11-ის ტერორისტები იყვნენ, სადაც ანტიამერიკული იდეოლოგია ჩამოყალიბდა და ნელ-ნელა დამკვიდრდა. აშშ-ს მოცემული სტრატეგიის ყველაზე თვალსაჩინო მაგალითი 2003 წლის ერაყის ინტერვენციაა. 2003 წლისათვის ერაყს სათავეში ედგა სადამ ჰუსეინი, რომელიც „რკინის ხელით“ მართავდა ქვეყანას. სწორედ მისმა ხისტმა პოლიტიკამ განაპირობა ერაყის გაძლიერება რეგიონში და მისი ჩამოყალიბება ანგარიშგასაწევ ძალად (გაჩეჩილაძე, 2008). აქედან გამომდინარე, ინტერვენციის უმთავრესი მიზეზი იყო სადამ ჰუსეინის რეჟიმის დამხობა და დემოკრატიის გავრცელება ისლამური სამყაროს შუაგულში. ინტერვენციის შემდეგ ქვეყანაში დაიწყო ანტიამერიკული, ტერორისტული ქმედებები. ამას ემატებოდა ისლამისტური ტერორისტული ორგანიზაციების თავგასული მოქმედებები, რამაც ერაყი საშინელ მდგომარეობაში ჩააგდო. ამ დაპირისპირებამ იმსხვერპლა მრავალი უდანაშაულო ადამიანის სიცოცხლე. რაც შეეხება ამერიკელებს, მათ ამ შეტაკებების

შედეგად დაახლოებით 3000-მდე სამხედრო დაკარგეს. 2003 წლის ინტერვენციამ არ გაამართლა ამერიკელი ნეოკონსერვატორების აზრი იმის თაობაზე, რომ აშშ მოახერხებდა ერაყის დემოკრატიზაციას. ეს ძალიან რთული პროცესი იყო, რადგანაც ერაყელებს, ისტორიული წარსულიდან გამომდინარე, სრულიად წარმოუდგენლად მიაჩნდათ თავიანთ ქვეყანაში დემოკრატიული რეჟიმის დამყარება (კაჭარავა, 2018). თავდასხმითი ლიბერალების აზრით კი, ზემოაღნიშნული ცვლილებები ახლო აღმოსავლეთში სარგებელს მხოლოდ ადამიანთა თავისუფლების კუთხით არ მოიტანდა, ის ასევე ფუნდამენტურად მოაგვარებდა ტერორიზმის პრობლემას, რადგან ტერორისტები და დიქტატორები არიან ერთი მონეტის ორი მხარე. საბოლოო ჯამში, ამერიკის სტრატეგიის ცვლილება 9/11-ის შემდგომ იყო საფრთხის ბალანსის სისტემური ცვლილებების შედეგი (Miller, 2001).

სადამ ჰუსეინი და ჯორჯ ბუში

2001 წლამდე, უკვე 11 წლის მანძილზე, სადამ ჰუსეინი ტირანის სახით იყო მოვლენილი რეგიონში. იგი აწამებდა მოწინააღმდეგეებს, წამლავდა საკუთარ ხალხს და ახორციელებდა თავდასხმებს მეზობელ სახელმწიფოებზე. ამის თვალსაჩინო მაგალითია მისი ქმედება ირანის წინააღმდეგ, როდესაც მან ირანის არმიისა და საკუთარი მოქალაქეების წინააღმდეგაც კი გამოიყენა აკრძალული ქიმიური იარაღი (გაჩეჩილაძე, 2008). ამას დამატებული, 2001 წლიდან 2003 წლის ზაფხულამდე ბუში და მისი ადმინისტრაცია ირწმუნებოდნენ, რომ „ალ-ქაიდას“ და სადამ ჰუსეინს ჰქონდათ მაღალი კლასის კონტაქტები, რომელიც ათწლეულებს ითვლიდა. ერაყს გაწვრთნილი ჰყავდა „ალ-ქაიდას“ მრავალი წევრი, ამასთან სადამი სამედიცინო დახმარებასაც აწვდიდა აღნიშნული ტერორისტული ორგანიზაციის ლიდერებს. აშშ-ს პრეზიდენტი ჯორჯ ბუში საკუთარ გამოსვლებში მუდმივად საუბრობდა „ალ-ქაიდასა“ და ერაყს შორის მჭიდრო კავშირზე და იგი სადამ ჰუსეინს ტერორიზმის ხელშეწყობაში სდებდა ბრალს. ბუში ყოველგვარ ღონეს ხმარობდა, რათა საკუთარი მოსაზრებები დაემტკიცებინა. სწორედ, ამ მიზნით გაეროს 1441-ე დადგენილების

თანახმად, ერაყში გაიგზავნა ექსპერტთა ჯგუფი, თუმცა მათ ვერ შეძლეს ვერანაირი კავშირის დადასტურება სადამსა და ტერორისტებს შორის, მითუმეტეს ვერც მასობრივი განადგურების იარაღის (მგი) აღმოჩენა მოახერხეს. თუმცა, გადაჭრით ვერ ვიტყვით, რომ ასეთი ტიპის იარაღს ერაყი არ ფლობდა, რადგან შესაძლოა სადამ ჰუსეინმა წინასწარ გათვალა ბუშის ნაბიჯი და გადამალა ან გაანადგურა იარაღები. მიუხედავად მყარი მტკიცებულებების არარსებობისა, ბუშის რიტორიკამ და მისმა გამოსვლებმა მოაპოვებინა მას ხალხის მხარდაჭერა ერაყთან ომში. აშკარაა ისიც, რომ პრეზიდენტმა გააღრმავა ზემოაღნიშნული მოსაზრება თავისი პოლიტიკური მიზნების მხარდასაჭერად (Peiffner, 2004). გარდა ამისა, ბუშის მტრული დამოკიდებულება სადამ ჰუსეინის წინააღმდეგ, განპირობებული იყო იმიტაც, რომ სადამი თავისი პოლიტიკით აშკარად უპირისპირდებოდა აშშ-ს. როგორც ცნობილია, ამერიკის შეერთებული შტატები და ისრაელი დიდი ხნის მოკავშირეები არიან. თავის მხრივ, ისრაელმა არაერთ ომში დაამარცხა პალესტინა და შეძლო მასზე გავლენის მოპოვება, რაშიც მას აშშ-ც ეხმარებოდა. ამის საპასუხოდ, სადამ ჰუსეინი აქტიურად ეხმარებოდა პალესტინელებს, რამეთუ იგი უხდიდა 10 ათას დოლარს იმ პალესტინურ ოჯახებს, რომელთაც მეზობლი ჰყავდათ გარდაცვლილი ღაზას სექტორში ისრაელთან ომის დროს. ამას დამატებული, სადამი „თვითმკვლელი“ ტერორისტების ოჯახებსაც უზრუნველყოფდა ფინანსურად 25 ათასი დოლარით. ამასთან ერთად, სადამმა მხარდაჭერა აღუთქვა პალესტინელებს ისრაელთან ბრძოლაში, დაპირდა მათ ისრაელის წინააღმდეგ სარაკეტო დაბომბვებში დახმარებას. ამ ყველაფერმა მას საკმაოდ დიდი პოპულარობა მოუტანა პალესტინელთა შორის (BBC, 2003).

ინტერვენციის მთავარი მიზეზები

ბუშისა და მისი ადმინისტრაციის მუდმივი ხაზგასმის მიუხედავად, მკვლევართა ნაწილი მიიჩნევს, რომ 2003 წლის ერაყის ომი არ იყო ნაწარმოები მხოლოდ და მხოლოდ ტერორიზმის აღმოსაფხვრელად, მასობრივი განადგურების იარაღის

მოსასპობად ან ერაყელი ხალხის ტირანიისგან დასახსნელად. არამედ, ერაყში ინტერვენცია იყო აგრესიის, ჰეგემონიისა და ძლიერი იმპერიის არასამართლიანი ომი. „ოპერაცია ერაყის თავისუფლება“ (როგორც აშშ-ს ხელისუფლებამ უწოდა) გამოხატავდა ამერიკის შეერთებული შტატების სურვილს, შეცვლილიყო გეოპოლიტიკური რუკა ამერიკის ძლიერების გამყარებითა და მისი ჰეგემონიის გაფართოებით (Everest, 2004). ამ საკითხის განხილვისას იბადება კითხვა: შესაძლებელია თუ არა, რომ 2003 წლის ერაყის ომი ჩაითვალოს ჰუმანიტარულ ინტერვენციად? ამის მხარდასაჭერ არგუმენტს წარმოადგენს აშშ-ს ადმინისტრაციის აზრი, რომ ინტერვენციის უმთავრესი მიზეზი ერაყელი ხალხის სადამ ჰუსეინის სასტიკი რეჟიმისგან განთავისუფლება იყო. მიუხედავად ამისა, ერაყში ვერც მგი აღმოაჩინეს და ვერც სადამის კავშირები დაადასტურეს „ალ-ქაიდასთან“ (Roth, 2006).

ჰუმანიტარული ინტერვენციის მიზანი უნდა ყოფილიყო ჰუმანური შედეგების მაქსიმიზაცია და ერაყის მოსახლეობის ინტერესებისა და უფლებების დაცვა. შესაბამისად, ერაყის ომი არ შეიძლება მივიჩნიოთ ჰუმანიტარულ ინტერვენციად, რადგანაც ამერიკის შეერთებული შტატების არმია საკმაოდ აგრესიულად ექცოდა ადგილობრივ მოსახლეობას, მათ შორის იყო შემთხვევები, როდესაც ამერიკელი სამხედროების ნაწილი უზნეობას ავლენდა და ხოცავდა უდანაშაულო მოსახლეობას, მათ შორის ქალებსა და ბავშვებსაც (ჯენტელსონი, 2015). საბოლოო ჯამში, ამგვარმა ქმედებებმა ერაყში ჰუმანიტარული კრიზისიც კი გამოიწვია, იმის მაგივრად, რომ მშვიდობა მოეტანა მოსახლეობისთვის.

ამერიკის შეერთებულ შტატებს, ერაყის დემოკრატიზაციის გარდა, ამოდრავებდა სხვა დაფარული მიზნებიც. მათ შორის, ერაყის ნავთობის რეზერვებზე კონტროლის დამყარება, აშშ-ს უპირობო ჰეგემონობის დადასტურება საერთაშორისო არენაზე და იმ იდეოლოგიური მოსაზრების ჩამოყალიბება, რომ აშშ სხვა ქვეყნებში დემოკრატიის გავრცელებას უწყობს ხელს (Zizek, 2003). ერაყში ინტერვენციაც სწორედ ამ უკანასკნელს ისახავდა მიზნად. პრეზიდენტმა ბუშმა თავიდანვე გაუსვა ხაზი

დემოკრატიის, როგორც ღირებულების მნიშვნელობას. სწორედ ამ მიზნიდან გამომდინარე, ბუშის აზრით, მის მიერ განხორციელებული 2003 წლის ომი იქნებოდა გამართლებული სადამ ჰუსეინის ოლიგარქიული რეჟიმის დამხობის აუცილებლობითა და მისი დემოკრატიული პარტიით შეცვლით. მიუხედავად იმისა, რომ დემოკრატია დაფუძნებულია მშვიდობაზე, სამართლიანობაზე, ადამიანის უფლებების პატივისცემაზე, ქვეყნის სუვერენიტეტსა და მის თავისუფლებაზე, ეს პრინციპები უგულებელყოფილ იქნა აშშ-სა და ბრიტანეთის მიერ ერაყზე განხორციელებულ ქმედებებში. ეს ორი სახელმწიფო მიზნად ისახავდა, ერაყის დემოკრატიზაცია ექციათ მაგალითად შემდგომში იგივე ცვლილებების მთელს ახლო აღმოსავლეთის რეგიონში განსახორციელებლად. ამ ყველაფრსი საბოლოო მიზანი იყო მსოფლიოს ხელახალი ჩამოყალიბება, რომელშიც გაბატონებული იქნებოდა ამერიკული ღირებულებები და რომლისგანაც აშშ აუცილებლად მიიღებდა გარკვეულ სარგებელს (Boaduo, 2012).

ნავთობი მუდმივად იყო ერთ-ერთი წამყვანი ფაქტორი, რომელიც იდგა საგარეო ინტერესების, ძალთა ბალანსისა და ტერიტორიული კონფლიქტების მიღმა სპარსეთის ყურეში. 2001 წლის 11 სექტემბრის ტერაქტის შედეგად, აშშ-ს პოლიტიკა სპარსეთის ყურის რეგიონში მნიშვნელოვნად შეიცვალა. აშშ-ს ერაყში სამხედრო ინტერვენციის კრიტიკოსები მსჯელობენ, რომ ტერორიზმით დამაჯერებლად შენიღბული ომის მთავარი მიზეზი იყო სპარსეთის რეგიონში არსებულ ნავთობზე იმპერიალიზმის დამყარების განახლებული მცდელობა. როგორც უკვე აღინიშნა, ბუშის პოლიტიკას ბევრი აფასებს, როგორც ადამიანის უფლებების დამცველ ღონისძიებას და სადამ ჰუსეინის პოლიტიკური ძალადობისაგან ერაყის გამოხსნას. თუმცა, ამის უკან იმალება აშშ-ს ადმინისტრაციის მისწრაფება მოეპოვებინათ უფასო წვდომა ნავთობზე სპარსეთის ყურეში. ამას დამატებული, ამერიკა ერაყის ნავთობის საბადოებზე კონტროლის დამყარებას ამართლებდა ქვეყანაში კეთილდღეობისა და პოლიტიკური სტაბილურობის დამყარების მოტივით (Billon, 2005).

გეოგრაფიული და ეკონომიკური კუთხით მიჩნეულია, რომ ერაყი ფლობს მსოფლიოს ნავთობის რეზერვების 10%-ზე მეტს. კვლევების მიხედვით, აშშ-ს ეკონომიკა უფრო და უფრო ხდება დამოკიდებული ნავთობის იმპორტზე. ამერიკას სურდა, რომ ჰქონოდა წვდომა არსებულ ნავთობ რესურსებზე ან მოეძიებინა უფრო იაფი რესურსები. იგი ასევე დიდი ხნის მანძილზე ისწრაფვოდა იმისკენ, რომ დაემყარებინა კონტროლი ნავთობის მწარმოებელ რეგიონებზე, განსაკუთრებით ახლო აღმოსავლეთზე, ამის გამო მან მშვიდობაც კი დათმო და ომი წამოიწყო. გარდა ამისა, ერაყში შეჭრის კიდევ ერთი არაპირდაპირი მიზეზი იყო ევროპისა და აზიის ეკონომიკაზე ბერკეტების მოპოვება, რამეთუ ამ ორი კონტინენტის სახელმწიფოები მნიშვნელოვნად იყვნენ დამოკიდებულნი ახლო აღმოსავლეთიდან ნავთობის ექსპორტზე. ცნობილი მკვლევარი ჩომსკი ამბობდა, რომ თუ ამერიკა შეინარჩუნებდა კონტროლს ერაყზე, რომელიც ცნობილია ნავთობის მსოფლიოში სიდიდით მეორე რეზერვის ფლობით, მაშინ აშშ შეძლებდა სტრატეგიული ძალაუფლებისა და გავლენის გაზრდას თავისი მეტოქეების წინააღმდეგ მესამე სამყაროში (Boaduo, 2012). გარდა ამისა, ნავთობის საბადოების ხელში ჩაგდება, აშშ-ს ექნება საშუალება მსოფლიო ბაზარზე ნავთობის ფასი თავისი სურვილისამებრ განსაზღვროს, რაც ფაქტობრივად, მას უპირობო ჰეგემონიას მიანიჭებდა. ერაყის წინააღმდეგ წარმატებულად წარმოებული ომით, პირველ რიგში, სარგებელს ნახავდნენ ამერიკული ნავთობკომპანიები და ასევე ის კომპანიები, რომლებიც აწარმოებენ და ამონტაჟებენ ნავთობის გადამუშავებისთვის საჭირო ტექნიკას (Bennis, 2005). 2003 წლის 22 მაისს ბუშმა გამოსცა ბრძანება, რომლითაც მან ნავთობკომპანიებს მიანიჭა იმუნიტეტი ერაყის ნავთობზე ნებისმიერი ქმედების განსახორციელებლად. იმავე დღეს, ამერიკისა და ბრიტანეთის ზეწოლით, გაერომ გამოსცა რეზოლუცია 1483, რომელმაც შეამსუბუქა არსებული სანქციები და ოკუპანტ ხელისუფალთ ნება დართო გაეყიდათ ერაყის ნავთობი (James, 2003). საბოლოო ჯამში, ერაყის ინტერვენციის შედეგად აშშ მოიპოვებდა გლობალურ ჰეგემონიას, რომელიც

უზრუნველყოფილი იქნებოდა ნავთობით და ენერგეტიკული უსაფრთხოებით (Boaduo, 2012).

აშშ-სა და დიდი ბრიტანეთის ერაყში ინტერვენციის უმთავრეს მიზანს ხაზს უსვამს მათი სამხედრო შენაერთების ქმედება. კერძოდ, ბაღდადში შეჭრისთანავე მათ დამცავი კორდონი შემოარტყეს ნავთობის სამინისტროს, რითაც მათ მოახერხეს ათასობით სეისმური რუკის უსაფრთხოების უზრუნველყოფა სამომავლოდ ნავთობსაბადოების აღმოჩენებისთვის. მეორე მხრივ, სამხედროებმა ყველა სხვა ინსტიტუტი დაუცველი დატოვეს. ამას დამატებული, მათ სამინისტროების, საავადმყოფოებისა და კულტურული დაწესებულებების გადაწვისა და დაზიანების ნებართვაც კი გასცეს. დაზიანებულთა რიცხვს მიეკუთვნებოდა ერაყის ეროვნული მუზეუმი და ეროვნული ბიბლიოთეკა (James, 2003).

დასკვნა

საბოლოო ჯამში, ყველა ზემოგანხილული წყაროს საფუძველზე, სტატიაში შეძლო ეპასუხა საკვლევი კითხვისთვის და მკითხველისთვის მიეცა საშუალება, გაეანალიზებინა ამერიკის შეერთებული შტატების საგარეო პოლიტიკური სტრატეგიის განმსაზღვრელი ფაქტორები. მიუხედავად იმისა, რომ 9/11-ის ტერორისტული აქტი აშშ-თვის გარდამტეხ მოვლენად იქცა და ამერიკის ისტორიაც ორ ნაწილად - 9/11-მდე და მის შემდგომ იყოფა, ერაყში ინტერვენციას მხოლოდ ამ მოვლენამ არ ჩაუყარა საფუძველი. როგორც აღმოჩნდა, აღნიშნული ტერაქტი ერთგვარ იარაღადაც იქცა ჯორჯ ბუშისათვის, რათა ოსტატურად შეენიღბა საკუთარი ჰეგემონური სურვილები და აშშ საერთაშორისო ასპარეზზე გამოჩენილიყო, როგორც დემოკრატიული იდეების მსოფლიოში გამავრცელებელი სახელმწიფო. თუმცა, როგორც ზემოთ აღვნიშნეთ, მისი რეალური მიზნები სცდებოდა ჰუმანურ ჩარჩოებს და მისწრაფვოდა ისეთი მსოფლიოს კონსტრუირებისკენ, რომელშიც ყველაზე ძლიერი სახელმწიფო თავად იქნებოდა. ამას იგი აპირებდა, პირველ რიგში, ახლო აღმოსავლეთის დამორჩილებით, ნავთობის რესურსებზე კონტროლის მოპოვებითა

და აზიის ეკონომიკურ ბაზარზე გაბატონებით. აქედან გამომდინარე, მას სურდა მნიშვნელოვნად გაემყარებინა საკუთარი ეკონომიკური სიძლიერე და არ დაემვა სტრატეგიულად უმნიშვნელოვანეს ნავთობის რესურსებზე კონკურენტ სახელმწიფოთა მიერ გავლენის მოპოვება. აშშ-მ ამ მიზნების მიღწევა სწორედ ერაყის ინტერვენციით დაიწყო. ჯორჯ ბუშს ამგვარი პოლიტიკის განხორციელებაში ხელი მნიშვნელოვნად სწორედ სადამ ჰუსეინის სასტიკმა რეჟიმმა და მისმა პოლიტიკამ შეუწყო. აშშ-მ, ფაქტობრივად, სადამ ჰუსეინი საფრთხედ დასახა მსოფლიო მშვიდობის გზაზე. სადამის ფარული კავშირები „ალ-ქაიდასთან“ და მისი დიდი სურვილი ბირთვული იარაღის ფლობისა, მართლაც რომ დიდ ეჭვს იწვევდა. ამას ისიც ადასტურებს, რომ აღნიშნულ მოვლენას საკმაოდ ფართო რეზონანსი მოჰყვა საერთაშორისო საზოგადოების მხრიდან, თუმცა როგორც უკვე ვახსენეთ, მხედველობიდან არ უნდა გამოგვრჩეს ამერიკის შეერთებული შტატების უმთავრესი მიზნები, როგორებიცაა აშშ-ს სურვილი, ქცეულიყო ჰეგემონად ახლო აღმოსავლეთში და ამის საშუალებით გაეზარდა საკუთარი გავლენა მსოფლიოს მასშტაბით. ჯორჯ ბუში, ერაყში ინტერვენციის განხორციელებისას, ამერიკული ღირებულებებისა და იდეოლოგიის საერთაშორისო მასშტაბით გავრცელებასაც ისახავდა მიზნად, რაც ერთგვარად, ერთ-ერთი უდიდესი ნაბიჯი იქნებოდა აშშ-ს გლობალური ბატონობისკენ მიმავალ გზაზე.

ბიბლიოგრაფია:

გაჩეჩილაძე რევაზ, 2008, „ახლო აღმოსავლეთი: სივრცე, ხალხი და პოლიტიკა“, მესამე გადამუშავებული გამოცემა, ბაკურ სულაკაურის გამომცემლობა, თბილისი, გვ. 314-315

კაჭარავა ვასილ, 2018, „დემოკრატიის გაკვეთილები, ამერიკის შეერთებული შტატების პოლიტიკური ისტორია“, ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის გამომცემლობა, თბილისი, გვ. 523-524

კიკალიშვილი შალვა, 2015, „აშშ-ს პოლიტიკა ერაყის მიმართ სპარსეთის ყურის მეორე ომის შემდეგ“, ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის გამომცემლობა, თბილისი, გვ-23, available at: http://press.tsu.ge/data/image_db_innova/Disertaciebi/shalva_kikalishvili.pdf ბოლოს ნანახია: 25/05/2020

ჯენტელსონი ბრუს, 2015, „ამერიკის საგარეო პოლიტიკა“, ილიას სახელმწიფო უნივერსიტეტის გამომცემლობა, გვ. available at: http://iliauni.edu.ge/uploads/other/16/16398.pdf?fbclid=IwAR1sQVhYEwiAW2IbKsY9dj923zs5dYMaV2pHq_jkfkDDJj945fr8w-Qces ბოლოს ნანახია: 25/05/2020

BBC, 2003, “Palestinians get Saddam funds”, available at: http://news.bbc.co.uk/2/hi/middle_east/2846365.stm?fbclid=IwAR1O7Gg2_t8C6vI_vfTbyS_XlhQ5s6XdoUuQXqVYXkB7SClq_7Prz8hM0nw ბოლოს ნანახია: 25/05/2020

Bennis Phyllis, 2003, “Understanding the US-Iraq Crisis”, A pamphlet of the Institute for Policy Studies, available at: https://www.tni.org/en/article/understanding-the-us-iraq-crisis?fbclid=IwAR2l6wy16avhnZnY8n1XAGu63uXMxrfYQ_xVaqcQxhvY_YC0Bn-TdyuoDP0 ბოლოს ნანახია: 25/05/2020

Billon le Philippe, 2005 “Corruption, Reconstruction and Oil Governance in Iraq”, University of British Columbia 26(4), available at: https://www.researchgate.net/publication/240521176_Corruption_Reconstruction_and_Oil_Governance_in_Iraq ბოლოს ნანახია: 25/05/2020

Boaduo Nana Adu-Pipim, 2012, “Invasion of Iraq: Introspective Analysis of US Long Term Foreign Poicy in the Middle East”, Journal of Political Studies, available at: [http://pu.edu.pk/images/journal/pols/pdf-files/INVASION%20OF%20IRAQ%20MANUSCRIPT%20\(3\)-](http://pu.edu.pk/images/journal/pols/pdf-files/INVASION%20OF%20IRAQ%20MANUSCRIPT%20(3)-)

winter2012.pdf?fbclid=IwAR2B84hnArU0VmYf67S4l3TfRa92wNMqlB6-ps_Q3Od-oxFXh8L64S-pX00 ბოლოს ნანახია: 25/05/2020

CNN Editorial Research, 2019, "September 11 Terror Attacks Fast Facts", available at: <https://edition.cnn.com/2013/07/27/us/september-11-anniversary-fast-facts/index.html?fbclid=IwAR3zYRjab7c2KzQWaHVb8t7Mxj2ikMUqfFlvM-rSdNWhs79VLhvRvwi7sgM> ბოლოს ნანახია: 25/05/2020

Everest Larry, 2004, "oil, power & empire: Iraq and the USA Global Agenda", Common Courage Press, available at: <http://www.worldcantwait.net/materials/OPE-CHAPTER%20ONE.pdf?fbclid=IwAR2lNwjDvYxdx9Om-C-wlRy1CMNCNcVo3lPuMYxbdM7XAsTnxa2X382OWRo> ბოლოს ნანახია: 25/05/2020

James A. Paul, 2003, "Oil Companies in Iraq", Global Policy Forum, available at: http://www.rmbonline.cn/images/pdfs/Oil_Companies_in_Iraq_2.pdf?fbclid=IwAR17dadN64wbVnGC32Ug2DWiKkLlw8vxqnhMw-UVPLRm_XPERyJWxOQ_KY ბოლოს ნანახია: 25/05/2020

Jervis Robert, 2003, "Understanding the Bush Doctrine", political science quarterly, available at: <http://acme.highpoint.edu/~msetzler/AFP/AFPreads/JervisBushDoct.pdf> ბოლოს ნანახია: 25/05/2020

Jones Steve, 2019, "How Did US Foreign Policy Change After 9/11?", last updated: July 25, available at: <https://www.thoughtco.com/us-foreign-policy-after-9-11-3310293> ბოლოს ნანახია: 25/05/2020

Miller Benjamin, 2001, "The Concept of Security: Should it be Redefined?", Journal of Strategic Studies 24(2), available at: https://www.researchgate.net/publication/261845745_The_Concept_of_Security_Should_it_be_Redefined?fbclid=IwAR12ON6Hk5g--nFzTZzg-4CFPQSEwcMuOCUrn48YSrhSDNkJH90_59_2u20 ბოლოს ნანახია: 25/05/2020

North Atlantic Treaty Organization, "Collective defence–Article 5", 2019, Last updated: 25 november, available at: https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_110496.htm?fbclid=IwAR3zYRjab7c2KzQWaHVb8t7Mxj2ikMUqfFlvM-rSdNWhs79VLhvRvwi7sgM ბოლოს ნანახია: 25/05/2020

Paiffner P. James, 2014, "Did President Bush mislead Country in His Argument for War with Iraq", George Masson Univesity, available at: <http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.598.6703&rep=rep1&type=pdf&fbclid=IwAR2C6lpW1JNcy-w6xsV2bmthTaOT7-PjqhvSrgcxG2H6zia-kg4LmYWw6g> ბოლოს ნანახია: 25/05/2020

Roth Kenneth, 2006, "Was the Iraq War Humanitarian Intervention?", Journal of Military Ethics 5(2), available at: https://www.researchgate.net/publication/263132721_Was_the_Iraq_War_a_Humanitarian_Intervention?fbclid=IwAR1fzue3-juGkZtuVAZn7UU7arP4qFQyYwRatOhFX_X-1mpRhM5kZZghZI ბოლოს ნანახია: 25/05/2020

Zizek Slavoj, 2003, "The Iraq War: Where is the true danger?" available at: <https://red.pucp.edu.pe/ridei/files/2011/08/137.pdf?fbclid=IwAR36xRmcVToYqzS7HYj4R10pMTzW0tJ6Xae0xja05qfNUZVGmEFmMt3xKsU> ბოლოს ნანახია: 25/05/2020